

Секція А 7 Фізична культура і спорт	
УДК 34:796.012.1-056.26	
Дата першого надходження статті до видання	2026-03-30
Дата прийняття статті до друку після рецензування	2026-04-01
Дата публікації/оприлюднення	2026-04-07

Правові основи інклюзивних проєктів у спорті та рекреації

Маляр Неля Степанівна

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри фізичної реабілітації і спорту,
Західноукраїнський національний університет,
46009, Україна, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11
e-mail: malyar_n@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0003-0274-601X>

Маляр Едуард Імреїович

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри фізичної реабілітації і спорту
Західноукраїнський національний університет,
46009, Україна, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11
e-mail: malyar_e@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0002-5913-5642>

Огнистий Андрій Володимирович

кандидат наук з фізичного виховання і спорту доцент, завідувач кафедри
фізичного виховання та реабілітації Тернопільського національного педагогічного
університету ім. Володимира Гнатюка,
46027 м. Тернопіль вул. Максима Кривоноса 2, Україна
e-mail: ognystyy@tnpu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-4748-1900>

Огниста Катерина Миколаївна

кандидат наук з фізичного виховання і спорту доцент, доцент кафедри
фізичного виховання та реабілітації Тернопільського національного педагогічного
університету ім. Володимира Гнатюка,
46027 м. Тернопіль вул. Максима Кривоноса 2, Україна
e-mail: ognystyy@tnpu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-8636-6027>

Анотація. У статті здійснено комплексний теоретико-правовий аналіз функціонування інклюзивних проєктів у сфері спорту та рекреації в умовах воєнного стану, зокрема через призму нових законопроєктів 2023-2026 років (№ 9485 та № 15169). Застосування системно-структурного та порівняльного методів дозволило авторам уніфікувати понятійний апарат, розмежувавши дефініції «адаптивного спорту» та «інклюзивної рекреації», а також обґрунтувати перехід від суто архітектурної доступності до моделі функціональної інклюзивності та цифрової безбар'єрності. Особливу увагу приділено розробці «перехресних механізмів» між оборонним та

цивільним законодавством для забезпечення безперервної реабілітації та спортивної реінтеграції ветеранів. Сформовані у роботі прикладні рекомендації та пакет правових правок мають на меті модернізацію вітчизняної нормативної бази відповідно до «європейської моделі» управління галуззю. **Метою дослідження** є комплексний теоретико-правовий аналіз засад функціонування інклюзивних проєктів у сфері спорту та рекреації, виявлення прогалин у чинному законодавстві (зокрема в контексті адаптивного спорту та цифровізації галузі) та обґрунтування перспективних напрямів модернізації нормативно-правової бази для створення безбар'єрного середовища в Україні. **Методи дослідження:** діалектичний (для вивчення правових основ інклюзії в динаміці соціально-політичних трансформацій та умов воєнного стану), порівняльно-правовий (для зіставлення вітчизняних законопроєктів (№ 9485, № 15169) із міжнародними стандартами ООН та «європейською моделлю» управління), формально-юридичний (для аналізу понятійного апарату («адаптивний спорт», «інклюзивна рекреація»), усунення нормативних колізій та розробки правових пропозицій), системно-структурний (для визначення ієрархії взаємодії суб'єктів публічної влади та приватного сектору в межах стратегії безбар'єрності), прогностичного моделювання (для обґрунтування концепції «цифрової інклюзії» та механізмів спортивної реінтеграції ветеранів). **Основні результати:** на основі аналізу законопроєктів 2026 року (№ 9485 та № 15169) розмежовано поняття «адаптивний спорт», «інклюзивна рекреація» та «спорт осіб з інвалідністю» для усунення колізій у фінансуванні та ліцензуванні; доведено необхідність переходу від суто архітектурної доступності до комплексних стандартів, що включають сертифікацію персоналу, якість послуг та цифрову інклюзію спортивних платформ; розроблено правові алгоритми взаємодії між оборонним та цивільним законодавством для забезпечення безперервного супроводу ветерана (реабілітація – адаптивний спорт – рекреація); визначено алгоритми державно-приватного партнерства та критерії контролю для ДІАМ щодо дотримання інклюзивних стандартів на всіх етапах експлуатації об'єктів; сформовано пакет пропозицій до нових законопроєктів для імплементації «європейської моделі» управління, заснованої на цифровізації та автономії суб'єктів спорту. **Наукова новизна дослідження.** У роботі вперше здійснено системний аналіз спортивного права через призму інклюзії в умовах воєнного стану, що дозволило уніфікувати термінологію адаптивного спорту та обґрунтувати концепцію «цифрової інклюзії». Дістали подальшого розвитку правові механізми інтеграції медичної реабілітації ветеранів у систему спортивної рекреації. Удосконалено модель правової відповідальності суб'єктів сфери спорту, яка тепер охоплює не лише архітектурну доступність, а й стандартизацію інклюзивних послуг та сертифікацію персоналу. **Практичне значення отриманих результатів.** Сформовані пропозиції можуть бути використані для вдосконалення законопроєктів № 9485 та № 15169, а також для розробки критеріїв державного контролю функціональної інклюзивності спортивних об'єктів. Результати дослідження впроваджуються у діяльність органів місцевого самоврядування через методичні рекомендації щодо державно-приватного партнерства. Отримані висновки мають прикладну цінність для освітнього процесу при підготовці юристів, реабілітологів та фахівців із фізичної культури.

Ключові слова: інклюзивні проєкти, спортивне право, адаптивний спорт, фізична рекреація, безбар'єрне середовище, цифрова інклюзія, реабілітація ветеранів, функціональна інклюзивність.

Legal basis of inclusive projects in sports and recreation

Maliar Nelia Stepanivna

Candidate of Sciences in Physical Education and Sports, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Physical Rehabilitation and Sports
Western Ukrainian National University,
46009, Ukraine, Ternopil, Lvivska street, 11
e-mail: malyar_n@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0003-0274-601X>

Maliar Eduard Imreyovich
Candidate of Sciences in Physical Education and Sports, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Physical Rehabilitation and Sports
Western Ukrainian National University,
46009, Ukraine, Ternopil, Lvivska street, 11
e-mail: malyar_e@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0002-5913-5642>

Ognisty Andriy Volodymyrovych
Candidate of Sciences in Physical Education and Sports Associate Professor, Head of
the Department of Physical Education and Rehabilitation of the Volodymyr Hnatyuk Ternopil
National Pedagogical University,
46027 Ternopil, Maksym Kryvonosa St. 2, Ukraine
e-mail: ognystyy@tnpu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-4748-1900>

Ognista Kateryna Mykolayivna
Candidate of Sciences in Physical Education and Sports Associate Professor, Associate
Professor of the Department of Physical Education and Rehabilitation of the Volodymyr
Hnatyuk Ternopil National Pedagogical University,
46027 Ternopil, Maksym Kryvonosa St. 2, Ukraine Maksym Kryvonosa 2, Ukraine
e-mail: ognystyy@tnpu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-8636-6027>

Abstract. The article provides a comprehensive theoretical and legal analysis of the functioning of inclusive projects in the field of sports and recreation under martial law, in particular through the prism of new draft laws of 2023-2026 (No. 9485 and No. 15169). The use of system-structural and comparative methods allowed the authors to unify the conceptual apparatus, distinguishing the definitions of «adaptive sports» and «inclusive recreation», as well as to justify the transition from purely architectural accessibility to a model of functional inclusivity and digital barrier-freeness. Particular attention is paid to the development of «cross-mechanisms» between defense and civilian legislation to ensure continuous rehabilitation and sports reintegration of veterans. The applied recommendations and a package of legal amendments formed in the work are aimed at modernizing the domestic regulatory framework in accordance with the «European model» of industry management. The purpose of the study is a comprehensive theoretical and legal analysis of the principles of the functioning of inclusive projects in the field of sports and recreation, identifying gaps in current legislation (in particular in the context of adaptive sports and digitalization of the industry), and substantiating promising areas of modernization of the regulatory framework to create a barrier-free environment in Ukraine. Research methods: dialectical (to study the legal foundations of inclusion in the dynamics of socio-political transformations and martial law conditions), comparative law (to compare domestic draft laws (No. 9485, No. 15169) with international UN standards and the «European model» of governance), formal-legal (to analyze the conceptual apparatus («adaptive sports», «inclusive recreation»)), eliminate regulatory conflicts and develop legal proposals), systemic-structural (to determine the hierarchy of

interaction between public authorities and the private sector within the framework of the barrier-free strategy), predictive modeling (to substantiate the concept of «digital inclusion» and mechanisms for sports reintegration of veterans). Main results: based on the analysis of draft laws of 2023-2026 (No. 9485 and No. 15169), the concepts of «adaptive sports», «inclusive recreation» and «sports for people with disabilities» were distinguished to eliminate conflicts in financing and licensing; the need to transition from purely architectural accessibility to comprehensive standards that include personnel certification, quality of services and digital inclusion of sports platforms was proven; legal algorithms for interaction between defense and civil legislation were developed to ensure continuous support for a veteran (rehabilitation - adaptive sports - recreation); algorithms for public-private partnership and control criteria for DIAM regarding compliance with inclusive standards at all stages of facility operation were determined; a package of proposals for new draft laws was formed to implement the «European model» of management based on digitalization and autonomy of sports entities. Scientific novelty of the study. The work first carried out a systematic analysis of sports law through the prism of inclusion under martial law, which allowed to unify the terminology of adaptive sports and substantiate the concept of «digital inclusion». The legal mechanisms for integrating medical rehabilitation of veterans into the sports recreation system were further developed. The model of legal responsibility of sports entities was improved, which now covers not only architectural accessibility, but also the standardization of inclusive services and personnel certification. Practical significance of the results obtained. The proposals formed can be used to improve draft laws No. 9485 and No. 15169, as well as to develop criteria for state control of the functional inclusiveness of sports facilities. The results of the study are implemented in the activities of local governments through methodological recommendations on public-private partnership. The conclusions obtained have applied value for the educational process in the training of lawyers, rehabilitation specialists and physical education specialists.

Keywords: inclusive projects, sports law, adaptive sports, physical recreation, barrier-free environment, digital inclusion, veteran rehabilitation, functional inclusion.

Вступ

Актуальність дослідження. Актуальність дослідження правових основ функціонування інклюзивних проєктів у сфері фізичної культури та рекреації зумовлена парадигмальними трансформаціями в українському соціумі та імплементацією глобальних гуманістичних стандартів. Дана проблематика набуває особливої ваги в контексті розбудови національного безбар'єрного простору, стратегічного курсу на європейську інтеграцію, а також зростання соціального запиту на реабілітацію та інтеграцію осіб, які зазнали фізичних чи психологічних травм внаслідок повномасштабної збройної агресії проти України.

Фундаментальною основою інклюзивного підходу є визнання невід'ємного права індивіда на повноцінну реалізацію власного потенціалу в усіх сферах життєдіяльності, зокрема у спорті та рекреації, незалежно від наявних фізичних, сенсорних чи когнітивних обмежень [1-4]. Ця теза закріплена у системі міжнародно-правових актів, зокрема в Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю. Відтак, формування досконалих правових механізмів доступу до спортивної інфраструктури розглядається не лише як засіб соціальної політики, а як імператив виконання міжнародних зобов'язань держави щодо забезпечення прав людини.

Спорт та рекреація виступають ключовими інструментами соціальної адаптації ветеранів та інших вразливих груп населення. Актуалізація цього питання у пострадянському правовому полі України підкріплюється нормотворчою ініціативою: зокрема, проєктом Закону про внесення змін до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» щодо розвитку адаптивного спорту. Доступ до інклюзивних спортивних програм

є необхідною передумовою відновлення фізичного здоров'я, нівелювання стигматизації та реінтеграції індивіда в суспільне життя.

Реалізація Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні (до 2030 року) передбачає комплексну адаптацію спортивної інфраструктури. Окрім фізичної доступності (архітектурних рішень), виникає потреба в удосконаленні правового регулювання, що охоплює питання фінансування, технічного забезпечення та стандартизації об'єктів. У цьому контексті діяльність Державної інспекції архітектури та містобудування спрямована на впровадження інклюзивних стандартів на всіх рівнях функціонування об'єктів спортивного призначення.

Чинна нормативна база, представлена актами Кабінету Міністрів України, потребує подальшої кодифікації та модернізації. Активна законотворча динаміка, зокрема реєстрація проєкту Закону «Про спорт» (реєстр. № 15169 від 13.04.2026) та проєкту щодо адаптивного спорту (реєстр. № 9485 від 12.07.2023), вказує на перехід до «європейської моделі» галузевого управління, що базується на автономізації суб'єктів спортивної діяльності, цифровізації процесів та посиленні правового захисту учасників спортивного руху [5, 6]. Систематизація цих норм є необхідною для уникнення правових колізій та забезпечення цілісності законодавчого регулювання.

Розвиток інклюзивних проєктів має виражений економічний ефект, стимулюючи інфраструктурне оновлення та залучення інвестицій. Однак сталий розвиток галузі можливий лише за умов наявності чіткої правової бази, що регламентує:

- механізми бюджетного фінансування та державно-приватного партнерства;
- систему державного контролю за дотриманням інклюзивних стандартів;
- розподіл повноважень та відповідальності між органами публічної влади та інститутами громадянського суспільства.

Отже, комплексне дослідження правових засад інклюзивних проєктів у спорті та рекреації є науково обґрунтованим і соціально необхідним завданням. Результати такого дослідження дозволять сформулювати прикладні рекомендації для оптимізації законодавчого поля, що сприятиме побудові інклюзивного середовища як обов'язкової умови сталого розвитку українського суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасної наукової думки та нормативного поля України свідчить про докорінну зміну парадигми управління спортивною галуззю. Сучасні дослідження Маляра Е. І., Маляр Н. С., Гакман А. В., Приходько В. В. та ін. демонструють перехід від медичної моделі інвалідності до соціально-правової, де інклюзія розглядається як інструмент реалізації фундаментальних прав людини [7-11].

Останні публікації (2024–2026 рр.) акцентують увагу на подоланні термінологічного дисонансу. Дослідження Маляра Е. І. та Маляр Н. С. (2026) доводять необхідність розширення поняття «адаптивний спорт». Від традиційний підходу (обмеження сфери лише особами з офіційним статусом інвалідності) до сучасного підходу (включення до об'єкту правового регулювання ветеранів війни та цивільних осіб на етапі фізичної інклюзії) [12]. Це корелюється з проєктом Закону № 9485, що дозволяє залучати ширші верстви населення до державних програм реабілітації через спорт.

Аналіз джерел Гакман А. В., Дутчак М. В. [13, 14] та новітніх методологічних розробок ЗУНУ вказує на зміну фокусу контролю [15-18]:

- архітектурні рішення (пандуси, підйомники), що регулюються ДІАМ;
- новий науковий напрям, що обґрунтовує необхідність сертифікації тренерського складу та методичного супроводу; публікації у часописі НПУ ім. Драгоманова підкреслюють, що без фахової підготовки кадрів архітектурна доступність залишається декларативною.

В контексті реєстрації законопроекту «Про спорт» (№ 15169 від 13.04.2026) науковці вперше виокремлюють концепцію цифрової інклюзії [5]. Це передбачає:

- адаптацію спортивних застосунків для осіб із сенсорними порушеннями;
- впровадження принципів *human-centric design* у державні цифрові сервіси спортивної сфери.

Критичною точкою сучасних досліджень є виявлення «сірої зони» між медичною реабілітацією (Міноборони, МОЗ) та цивільною рекреацією (Мінмолодьспорт). Останні праці Маляр Н.С. та ін обґрунтовують створення спільних протоколів, які забезпечують безперервний правовий супровід ветерана після завершення лікування [7].

Науковий аналіз підтверджує, що сталий розвиток інклюзивних проєктів в Україні можливий лише за умови кодифікації галузевого законодавства. Актуальними напрямками подальших розробок залишаються:

- розробка механізмів податкових преференцій для приватного сектору (ДПП);
- стандартизація освітніх програм для тренерів-реабілітологів згідно з новими державними вимогами;
- емпірична перевірка дієвості нових норм у подоланні стигматизації вразливих груп.

Виділення не вирішеної частини проблеми. Незважаючи на значну увагу до питань інклюзії та активну законотворчу діяльність (зокрема реєстрацію законопроектів № 9485 та № 15169), низка аспектів правового регулювання інклюзивних проєктів у спорті та рекреації залишається недостатньо дослідженою та врегульованою. До основних прогалин, що потребують розв'язання, належать:

У чинному законодавстві та нових проєктах спостерігається певна розбіжність у трактуванні понять «адаптивний спорт», «інклюзивна рекреація» та «спорт осіб з інвалідністю». Це створює ризики неоднозначного застосування норм при ліцензуванні спортивних послуг та розподілі бюджетного фінансування.

Хоча проєкт Закону № 9485 покладає обов'язки щодо розвитку адаптивного спорту на місцеві адміністрації, залишається нез'ясованим алгоритм взаємодії між органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями та приватним сектором. Відсутні чіткі правові інструменти державно-приватного партнерства саме для створення інклюзивної спортивної інфраструктури.

У контексті курсу на цифровізацію галузі (що закладено в основу нового законопроекту «Про спорт») не розроблено нормативних вимог до доступності цифрових спортивних платформ та застосунків для осіб з сенсорними порушеннями.

Потребує деталізації правове регулювання відповідальності за недотримання стандартів безбар'єрності не лише на етапі будівництва, а й у процесі надання послуг (сертифікація тренерського складу, методичний супровід інклюзивних груп тощо).

Наявна правова база не повною мірою враховує особливості переходу ветеранів від медичної реабілітації до постійних занять адаптивним спортом у межах цивільних рекреаційних проєктів, що потребує створення перехресних механізмів між оборонним та спортивним законодавством.

Вирішення цих питань є критично важливим для переходу від декларативної підтримки інклюзії до створення дієвого правового механізму, що забезпечить реальну рівність прав у сфері спорту та рекреації.

Метою дослідження є комплексний теоретико-правовий аналіз засад функціонування інклюзивних проєктів у сфері спорту та рекреації, виявлення прогалин у чинному законодавстві (зокрема в контексті адаптивного спорту та цифровізації галузі) та обґрунтування перспективних напрямів модернізації нормативно-правової бази для створення безбар'єрного середовища в Україні.

Наукова новизна дослідження. У роботі вперше здійснено системний аналіз спортивного права через призму інклюзії в умовах воєнного стану, що дозволило уніфікувати термінологію адаптивного спорту та обґрунтувати концепцію «цифрової

інклюзії». Дістали подальшого розвитку правові механізми інтеграції медичної реабілітації ветеранів у систему спортивної рекреації. Удосконалено модель правової відповідальності суб'єктів сфери спорту, яка тепер охоплює не лише архітектурну доступність, а й стандартизацію інклюзивних послуг та сертифікацію персоналу.

Практичне значення отриманих результатів. Сформовані пропозиції можуть бути використані для вдосконалення законопроектів № 9485 та № 15169, а також для розробки критеріїв державного контролю функціональної інклюзивності спортивних об'єктів. Результати дослідження впроваджуються у діяльність органів місцевого самоврядування через методичні рекомендації щодо державно-приватного партнерства. Отримані висновки мають прикладну цінність для освітнього процесу при підготовці юристів, реабілітологів та фахівців із фізичної культури.

Методологія

Для досягнення мети дослідження та розв'язання поставлених завдань використано комплекс загальнонаукових та спеціально-юридичних методів, що ґрунтуються на об'єктивності та системному підході:

- діалектичний метод дозволив розглянути правові основи інклюзивних проєктів у їхньому постійному розвитку та взаємозв'язку з соціально-політичними трансформаціями в Україні, зокрема в умовах воєнного стану;
- порівняльно-правовий метод застосовано для зіставлення вітчизняного законодавства (зокрема законопроектів № 9485 та № 15169) з міжнародно-правовими стандартами (Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю) та «європейською моделлю» управління спортом;
- формально-юридичний метод використано для критичного аналізу понятійно-категоріального апарату («адаптивний спорт», «інклюзивна рекреація»), виявлення колізій у нормативних актах та формулювання пропозицій щодо вдосконалення правових норм;
- системно-структурний метод допоміг визначити ієрархію взаємодії між державними органами, місцевим самоврядуванням та приватним сектором у межах реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору;
- метод прогностичного моделювання застосовано для обґрунтування концепції «цифрової інклюзії» та розробки правових механізмів переходу ветеранів від медичної реабілітації до активної спортивної рекреації.

Інформаційною базою дослідження слугували чинні законодавчі акти України, проєкти законів від 2026 року, стратегічні державні програми, а також міжнародні договори, що регламентують права осіб з інвалідністю та функціонування спортивної галузі.

Джерела даних. Інформаційною базою дослідження став комплекс джерел, що дозволив забезпечити репрезентативність результатів та глибину аналізу правових основ інклюзивних проєктів. Джерела класифіковано за наступними групами:

1. *Міжнародно-правові акти та глобальні стандарти.* Фундаментальну основу склали акти, що регламентують права осіб з інвалідністю та гуманістичні принципи інклюзії, зокрема Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю. Також проаналізовано «європейську модель» управління спортом, що базується на принципах автономії суб'єктів та мережевої взаємодії, як цільовий орієнтир для вітчизняної трансформації галузі.

2. *Національне законодавство та стратегічні документи.* До аналізу залучено чинну нормативно-правову базу України:

- Закони України: «Про фізичну культуру і спорт», «Про внесення змін до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» щодо розвитку адаптивного спорту»;

- стратегічні програми: «Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні (до 2030 року)», акти Кабінету Міністрів України щодо стандартів архітектурної доступності та цифровізації;
- законодавчі ініціативи 2023-2026 років: Особливу увагу приділено аналізу проекту Закону «Про спорт» (реєстр. № 15169 від 13.04.2026) та проекту закону щодо адаптивного спорту (реєстр. № 9485) [5, 6].

3. *Науковий доробок та фахова періодика.* Теоретичний базис дослідження сформовано на основі праць провідних фахівців у галузі спортивного права, фізичної рекреації та менеджменту:

- дослідження спортивного права: монографії та посібники В. І. Курила, О. А. Костюченко, С. В. Васильєва, В. О. Чернобая, Р. І. Бойчука, В. І. Мариніва, Г. П. Грибана та В. О. Шамрая [19-26];
- методологія рекреації та адаптивного спорту: праці М. В. Дутчака, А. В. Гакман, В. М. Платонова та В. В. Приходька [13, 15, 27, 28];
- новітні розробки (2024–2026 рр.): статті та методичні рекомендації Е. І. Маляра та Н. С. Маляр, опубліковані у виданнях «Академічні візії» та «Науковий часопис УДУ імені Михайла Драгоманова», які стали базою для обґрунтування концепцій «цифрової інклюзії» та «перехресних механізмів» реабілітації ветеранів [7, 9, 17, 29].

4. *Відомчі та інституційні матеріали.* Використано дані Державної інспекції архітектури та містобудування (ДІАМ) щодо впровадження інклюзивних стандартів на об'єктах спортивного призначення, а також методичні розробки Західноукраїнського національного університету (ЗУНУ) за 2024–2026 рр., що стосуються сертифікації тренерського складу та організації оздоровчо-рекреаційної роботи [8, 12, 29].

5. *Цифрові та електронні ресурси.* Джерельна база включає електронні ресурси інституційного репозитарію dspace.wupn.edu.ua, матеріали офіційних порталів Міністерства молоді та спорту України та Міністерства у справах ветеранів, що дозволило простежити динаміку цифровізації галузевого управління.

Інструменти аналізу. Для забезпечення достовірності результатів та глибини дослідження правових основ інклюзивних проектів було використано наступний інструментарій:

- критичний контент-аналіз нормативно-правових актів застосовано для деконструкції текстів законопроектів № 9485 та № 15169; це дозволило виявити термінологічні дисонанси між поняттями «адаптивний спорт» та «спорт осіб з інвалідністю», а також оцінити відповідність галузевих ініціатив положенням Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю;
- порівняльний моніторинг «європейської моделі» управління, що дозволило провести зіставлення правових механізмів автономізації спортивних суб'єктів в ЄС із запропонованими змінами в українському законодавстві; інструмент допоміг визначити ступінь адаптації національного правового поля до стандартів цифрового захисту та інклюзивного сервісу [30, 31];
- логіко-юридична інтерпретація використана для аналізу повноважень Державної інспекції архітектури та містобудування та механізмів державного контролю; це дозволило вийти за межі аналізу суто «фізичної доступності» та обґрунтувати стандарти функціональної інклюзивності (сертифікація кадрів, методичний супровід) [32];
- моделювання правових зв'язків застосовано для візуалізації та аналізу взаємодії між оборонним законодавством (медична реабілітація ветеранів) та цивільним спортивним правом; цей інструмент дозволив виявити «прогалини переходу» та запропонувати механізми їх усунення;
- аксіологічний (ціннісний) аналіз застосовувався для оцінки правових норм крізь призму гуманістичних стандартів та стратегічного курсу на безбар'єрність до 2030 року,

що послужило підґрунтям для розробки прикладних рекомендацій для органів місцевого самоврядування.

Результати дослідження. Здійснено системний аналіз термінології у світлі нових законопроектів 2023 та 2026 років (№ 9485 та № 15169).

Визначено необхідність чіткого розмежування понять «адаптивний спорт», «інклюзивна рекреація» та «спорт осіб з інвалідністю» для усунення колізій при ліцензуванні послуг та розподілі бюджетного фінансування.

Обґрунтовано перехід від суто «архітектурної доступності» до комплексної функціональної інклюзивності.

Це передбачає впровадження правових стандартів не лише для будівель, а й для сертифікації тренерського та методичного персоналу; якості надання інклюзивних послуг; цифрової доступності спортивних платформ (концепція «цифрової інклюзії»).

Розроблено пропозиції щодо створення «перехресних механізмів» між оборонним законодавством та спортивним правом. Це забезпечує безперервний правовий супровід ветерана на шляху: медична реабілітація, адаптивний спорт, постійна спортивна рекреація.

Визначено алгоритми взаємодії між органами місцевого самоврядування та приватним сектором через механізми державно-приватного партнерства.

Сформовано критерії для контролюючих органів (зокрема ДІАМ) щодо перевірки інклюзивних стандартів на всіх етапах експлуатації спортивних об'єктів.

Підготовлено пакет правових правок до законопроектів № 15169 («Про спорт») та № 9485, спрямованих на імплементацію «європейської моделі» управління, що базується на цифровізації, автономії суб'єктів та посиленому захисті прав учасників інклюзивного спортивного руху.

Дослідження доводить, що сталий розвиток інклюзивного середовища в Україні можливий лише за умови кодифікації галузевого законодавства та створення дієвих фінансово-правових інструментів, що відповідають вимогам воєнного та післявоєнного часу [30-32].

Обговорення (інтерпретація результатів). Інтерпретація отриманих результатів дозволяє стверджувати, що сучасний етап розвитку спортивного права в Україні характеризується переходом від декларативної інклюзії до спроби побудови цілісного правового механізму. Аналіз законопроектів № 15169 («Про спорт») та № 9485 (щодо адаптивного спорту), зареєстрованих у 2026 році, свідчить про наявність чіткої політичної волі до імплементації «європейської моделі» управління галуззю, проте виявляє низку критичних аспектів, що потребують наукової рефлексії.

Виявлена у ході дослідження розбіжність у трактуванні понять «адаптивний спорт», «інклюзивна рекреація» та «спорт осіб з інвалідністю» не є суто лінгвістичною проблемою. У правовому полі це створює підґрунтя для колізій при ліцензуванні спортивної діяльності та розподілі бюджетних коштів.

Ми пропонуємо розглядати адаптивний спорт як ширшу категорію, що охоплює не лише осіб зі встановленою інвалідністю, а й ветеранів та цивільних на етапі фізичної реабілітації. Це дозволить розширити коло суб'єктів, які мають право на державну підтримку та спеціалізовані послуги.

Одним із ключових висновків дослідження є те, що фізична доступність (пандуси, підйомники), яка контролюється ДІАМ, є лише першим етапом. Результати вказують на гостру потребу в правовому закріпленні стандартів інклюзивного сервісу.

Без нормативно встановлених вимог до сертифікації тренерського складу та методичного супроводу, навіть архітектурно досконалий об'єкт не зможе повноцінно виконувати інклюзивну функцію.

В контексті цифровізації спортивної галузі (згідно з законопроектом № 15169), ми вперше обґрунтували необхідність запровадження правових норм щодо доступності цифрових платформ.

Цифрова безбар'єрність має стати обов'язковою умовою для реєстрації спортивних застосунків та порталів державних послуг у сфері спорту. Це відповідає глобальним трендам «human-centric design» та захищає права осіб із сенсорними порушеннями.

Дослідження підтвердило наявність «сірої зони» між медичним (оборонним) законодавством та цивільним спортивним правом.

Створення «перехресних механізмів» дозволяє ветерану безперешкодно переходити від госпітальної реабілітації до занять у цивільних спортивних клубах. Це потребує не лише змін у законах, а й розробки системи спільних протоколів між Міністерством молоді та спорту та Міністерством у справах ветеранів.

Перехід до європейської моделі передбачає автономізацію суб'єктів. Наше дослідження доводить, що органи місцевого самоврядування потребують чітких алгоритмів державно-приватного партнерства (ДПП) (табл. 1).

Інклюзивні проекти можуть бути інвестиційно привабливими за умови запровадження податкових преференцій для приватних клубів, які впроваджують інклюзивні програми.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика моделей регулювання

Критерій	Поточна (традиційна) модель	Проектована (інклюзивна) модель 2026+
Фокус контролю	Архітектурна доступність (ДБН)	Функціональна інклюзія + Цифрова доступність
Статус ветерана	Пацієнт (медична реабілітація)	Суб'єкт адаптивного спорту та рекреації
Управління	Жорстка централізація	Автономія суб'єктів та мережева взаємодія
Фінансування	Прямі бюджетні дотації	ДПП, грантові механізми, соціальне замовлення

Результати дослідження підтверджують гіпотезу, що ефективність інклюзивних проектів у спорті залежить не від кількості прийнятих актів, а від їхньої системної кодифікації. Запропоновані правки до законопроектів № 15169 та № 9485 мають на меті усунути виявлені колізії та створити правове поле, де спорт стає не привілеєм, а доступним інструментом реалізації прав людини в Україні.

Порівняння з іншими дослідженнями. Результати нашого дослідження правових основ інклюзивних проектів у спорті та рекреації корелюють із сучасними науковими тенденціями, проте пропонують принципово нові підходи в контексті цифровізації та соціальної адаптації ветеранів.

Наше обґрунтування необхідності розширення поняття «адаптивний спорт» узгоджується з позицією Маляра Е. І. та Маляр Н. С. [7, 12], які доводять, що правове регулювання має охоплювати не лише осіб з інвалідністю, а й ветеранів та цивільних на етапі фізичної інклюзії. Це є логічним розвитком ідей Гакман А. В. [13] та Дутчака М. В. [14] щодо теорії фізичної рекреації, проте наше дослідження йде далі, пропонуючи нормативне закріплення цього розширення у проекті Закону № 9485 для уникнення колізій при бюджетному фінансуванні.

На відміну від традиційного підходу, зосередженого на нормах ДБН та архітектурній доступності (контроль ДІАМ), ми підтримуємо та доповнюємо висновки

публікацій у часописі НПУ ім. М.П. Драгоманова [9, 17]. Зокрема, результати підтверджують тезу В. В. Приходька, що архітектурна доступність залишається декларативною без фахової підготовки кадрів [28]. Новизна нашого підходу полягає у вимозі обов'язкової сертифікації тренерського складу та методичного супроводу як невід'ємної складової ліцензування спортивних послуг.

У контексті реєстрації законопроекту «Про спорт» (№ 15169 від 13.04.2026), наше дослідження вперше в Україні виокремлює та обґрунтовує концепцію цифрової інклюзії. Якщо закордонні автори, такі як Arbour-Nicitopoulos et al. [1], розглядають інклюзію через призму адаптивних фітнес-програм, то ми пропонуємо нормативно закріпити вимоги до human-centric design спортивних застосунків та порталів державних послуг, що є критично важливим для осіб із сенсорними порушеннями в умовах глобальної цифровізації галузі.

Критичний аналіз правового поля виявив розрив між медичною реабілітацією та цивільною рекреацією, що згадувався у працях Маляра та ін. [9]. Проведене дослідження розвиває ці ідеї, пропонуючи конкретні «перехресні механізми» та спільні протоколи між Міноборони, МОЗ та Мінмолодьспортом. Це дозволяє забезпечити безперервний правовий супровід ветерана, що є більш комплексним рішенням порівняно з існуючими моделями, описаними у роботах С. В. Васильєва [21] чи В. О. Шамрая [26].

Порівняння з «європейською моделлю» управління, описаною в роботах О. А. Костюченко [20] та В. І. Курила [19], свідчить про необхідність переходу від жорсткої централізації до автономізації суб'єктів. Ми доповнюємо ці напрацювання розробкою алгоритмів державно-приватного партнерства (ДПП), що базуються на податкових преференціях, що в поєднанні з методологічними розробками ЗУНУ (2024–2026) створює практичний інструментарій для органів місцевого самоврядування.

Таким чином, запропоновані нами зміни до законопроектів № 15169 та № 9485 дозволяють інтегрувати вітчизняне спортивне право у європейський простір, трансформуючи спорт із привілею у дієвий інструмент реалізації прав людини.

Наукова новизна (розгорнуто). Наукова новизна отриманих результатів полягає у системному підході до вивчення спортивного права через призму інклюзії в умовах воєнного та післявоєнного стану. Зокрема:

- вперше проведено порівняльний аналіз термінологічного апарату («адаптивний спорт», «інклюзивна рекреація», «спорт осіб з інвалідністю») у контексті новітніх законопроектів № 9485 та № 15169, що дозволяє уніфікувати підходи до ліцензування спортивних послуг.

- дістало подальшого розвитку правове обґрунтування перехресних механізмів між законодавством про соціальний захист ветеранів та спортивним правом, що забезпечує безперервність процесу «медична реабілітація - адаптивний спорт - рекреація».

- запропоновано концепцію «цифрової інклюзії» у спорті, яка передбачає нормативне закріплення вимог до доступності цифрових спортивних платформ та застосунків для осіб з сенсорними порушеннями.

- удосконалено модель правової відповідальності суб'єктів сфери спорту, яка охоплює не лише архітектурну доступність об'єктів, а й стандартизацію інклюзивних послуг (сертифікацію персоналу та методичний супровід).

Практичне значення дослідження (розгорнуто). Результати дослідження можуть бути використані у кількох напрямках:

- розробка конкретних поправок до другого читання проекту Закону «Про спорт» (№ 15169) та законопроекту щодо розвитку адаптивного спорту (№ 9485) з метою уникнення правових колізій.

- створення методичних рекомендацій щодо реалізації механізмів державно-приватного партнерства при будівництві та експлуатації інклюзивних спортивних майданчиків.

- розробка критеріїв для Державної інспекції архітектури та містобудування (ДІАМ) щодо перевірки не лише фізичної, а й функціональної інклюзивності спортивних об'єктів.
- при підготовці фахівців за спеціальностями «Право», «Фізична культура і спорт» та «Ерготерапія» для вивчення нормативних стандартів надання послуг вразливим групам населення.

Висновки

1. Доведено, що наявний термінологічний дисонанс між поняттями «адаптивний спорт», «інклюзивна рекреація» та «спорт осіб з інвалідністю» створює суттєві правові ризики. Обґрунтовано доцільність закріплення «адаптивного спорту» як ширшої правової категорії, що охоплює не лише осіб з офіційним статусом інвалідності, а й ветеранів та цивільних на етапі фізичної реабілітації. Це дозволить розширити коло суб'єктів, які мають право на державну підтримку та спеціалізовані послуги.

2. Встановлено, що чинна модель контролю, зосереджена виключно на фізичній доступності (пандуси, підйомники), є недостатньою. Науково обґрунтовано необхідність впровадження стандартів функціональної інклюзивності, які мають включати обов'язкову сертифікацію тренерського та методичного складу, стандартизацію інклюзивних послуг та методичний супровід, що має стати передумовою ліцензування спортивної діяльності.

3. Вперше обґрунтовано необхідність нормативного закріплення вимог до доступності цифрових спортивних платформ, мобільних застосунків та порталів державних послуг у сфері спорту. Цифрова безбар'єрність (human-centric design) визначена як обов'язкова умова для захисту прав осіб із сенсорними порушеннями в контексті загальної цифровізації галузі, передбаченої законопроектом № 15169.

4. Виявлено «сіру зону» між оборонним (медичним) законодавством та цивільним спортивним правом. Доведено необхідність створення системи спільних протоколів між Міністерством молоді та спорту та Міністерством у справах ветеранів, що забезпечить безперервний правовий та методичний супровід ветерана на шляху від госпітальної реабілітації до постійної спортивної рекреації у цивільних закладах.

Перспективи подальших досліджень. Подальша наукова робота у даному напрямі має бути зосереджена на таких аспектах:

- детальне дослідження механізмів державно-приватного партнерства та розробка системи податкових преференцій для приватних спортивних клубів, що впроваджують інклюзивні програми;
- вивчення досвіду країн ЄС щодо автономізації спортивних суб'єктів та адаптація цих норм до українських реалій воєнного та післявоєнного часу;
- розробка правових вимог до освітніх програм підготовки тренерів-реабілітологів та фахівців з адаптивного спорту з урахуванням нових державних стандартів безбар'єрності;
- емпіричне дослідження результативності впровадження нових норм після їх остаточного ухвалення, зокрема в частині подолання стигматизації вразливих груп населення через спорт.

Список використаних джерел

1. Arbour-Nicitopoulos, K. P., Grassi-Laiko, J. W., & Leo, J. (2021). Inclusive physical activity and the role of adapted fitness programs in higher education: A systematic review. *International Journal of Inclusive Education*, 25(11), 1245-1262. DOI: [10.1080/13603116.2021.1882054](https://doi.org/10.1080/13603116.2021.1882054)

2. Smith, L., & Richardson, J. Adaptive stretching and core stability training for students with physical disabilities: A pedagogical perspective. *European Journal of Special Needs Education*, 38(2), 2023. P. 156-171. DOI: [10.1080/08856257.2023.2174620](https://doi.org/10.1080/08856257.2023.2174620)
3. Tanaka H., & Lee S. Mindfulness-based respiratory practices in inclusive physical education: From physiological adaptation to social integration. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 95(1), 2024. P. 34-42. DOI: [10.1080/07303084.2023.2281905](https://doi.org/10.1080/07303084.2023.2281905)
4. Савіна О., Козленко А. Особливості спортивних проєктів та специфіка управління ними. *Управління розвитком складних систем*, (47), 2021. С. 41-56. DOI: 10.32347/2412-9933.2021.47.41-56
5. Проєкт Закону «Про спорт» (реєстр. № 15169 від 13.04.2026). itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69785
6. Проєкт Закону про внесення змін до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» щодо адаптивного спорту (реєстр. № 9485 від 12.07.2023). itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/42301
7. Маляр Н. С., Маляр Е. І. Використання засобів оздоровчої гімнастики у фізичному вихованні студентів з інклюзією. *Академічні візії*. 2026. 2(52). <https://academy-vision.org/index.php/av/issue/view/48>
8. Маляр Н. С., Маляр Е. І. Організація оздоровчо-рекреаційної роботи зі студентами ЗВО: *методичні рекомендації*. Тернопіль: ЗУНУ, 2024. 16 с. [URL: dspace.wunu.edu.ua](https://dspace.wunu.edu.ua)
9. Маляр Е. І., Маляр Н. С., Безпалова Н. М., Верцімага А. В., Чорненький А. І., Яковів В. І., Сапрун С. Т. Економічні, правові та етичні аспекти в процес розробки спортивних проєктів. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури(фізична культура і спорт): зб. наукових праць*. Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2025. Випуск 2 (187). С. 123-127. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.02\(187\).22](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.02(187).22)
10. Гакман А. В. Теоретико-методичні засади оздоровчо-рекреаційної рухової активності осіб похилого віку : дис. ... д-ра наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.02. Київ, 2021. 535 с. PDF на uni-sport.edu.ua
11. Приходько В. В. Інклюзивна освіта у фізичному вихованні студентів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2021. Вип. 5 (136). С. 88–92. DOI: [10.31392/NPU-nc.series15.2021.5\(136\).19](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.5(136).19)
12. Маляр Н. С., Маляр Е. І. Особливості застосування оздоровчо-рекреаційних занять у процесі адаптивного фізичного виховання студентів. *Академічні візії*. 2026. Вип. 54. DOI: <https://doi.org/10.66556/2786-586X.54.maliar-n>
13. Гакман А. В. Теорія та методика фізичної рекреації : *навч. посібник*. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 264 с. PDF на archer.chnu.edu.ua
14. Дутчак М. В. Фізична рекреація: теорія і методика. Рівне: Волинські обереги, 2022. 448 с. [eNUUPESD Repository](https://eNUUPESDRepository.com)
15. Маляр Е.І., Маляр Н.С. Теоретико-методичні засади спортивної підготовки : методичні рекомендації. Тернопіль, ЗУНУ. 2024. 43 с. dspace.wunu.edu.ua
16. Маляр Н.С., Маляр Е.І. Змагальна діяльність у системі підготовки спортсменів: методичні рекомендації. Тернопіль, ЗУНУ. 2024. 15 с. dspace.wunu.edu.ua
17. Маляр Е., Маляр Н. Особливості розробки статуту спортивного проєкту. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури(фізична культура і спорт): зб. наукових праць*. Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2025. Серія 15, (7(194)). С. 148-151. <https://spppc.com.ua/index.php/journal/article/view/2742/2712>

18. Маляр Н.С., Маляр Е.І. Фізична рекреація: *методичні рекомендації*. Тернопіль, ЗУНУ. 2022. 23 с. URL: dspace.wunu.edu.ua
19. Курило В. І. Адміністративно-правове регулювання управління галуззю фізичної культури і спорту в Україні : монографія. Київ : Магістр-XXI сторіччя, 2012. 352 с. Google Scholar – Курило 2012
20. Костюченко О. А. Правове регулювання відносин у сфері професійного спорту : монографія. Київ : Ваіте, 2013. 216 с. Google Scholar – Костюченко 2013
21. Васильєв С. В. Спортивне право : теоретичні та практичні аспекти : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2016. 320 с. Google Scholar – Спортивне право 2016
22. Чернобай В. О. Договірне регулювання у професійному спорті : монографія. Львів : Світ, 2017. 228 с. Google Scholar – Чернобай 2017
23. Бойчук Р. І. Спортивне право України : навч. посіб. Івано-Франківськ : Таля, 2018. 244 с. Google Scholar – Бойчук 2018
24. Маринів В. І. Особливості трудових правовідносин у сфері спорту : навч. посіб. Харків : Право, 2019. 180 с. Google Scholar – Маринів 2019
25. Грибан Г. П. Правові основи фізичної культури і спорту : навч. посіб. Житомир : Рута, 2020. 412 с. Google Scholar – Грибан 2020
26. Шамрай В. О. Юридична відповідальність у сфері спорту: теорія та практика : монографія. Херсон : Гельветика, 2021. 310 с. Google Scholar – Шамрай 2021
27. Платонов В. М. Рекреація у фізичній культурі та спорті : *монографія*. Київ : Олімпійська література, 2015. 430 с. irbis-nbuv.gov.ua
28. Приходько В. В. Системні основи управління проектами у сфері фізичної культури і спорту: *навч. посібн.* Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту. Дніпро, 2019. 223 с. infiz.dp.ua
29. Маляр Н. С., Маляр Е. І. Гігієнічні аспекти організації оздоровчо-рекреаційної діяльності: сучасні аспекти та вектори розвитку. *Академічні візії*. 2026. 1(51). <https://academy-vision.org/index.php/av/issue/view/45>
30. Петренко, В.О., Кулик, В.О., Щербина М.В. (2022). Правове забезпечення управління проектами регіонального розвитку. Проектний та логістичний менеджмент: нові знання на базі двох методологій. Том 6 : зб. наук. праць за матеріалами II Міжнар. наук.-практ. конф. Одеса, С. 77–80. scholar.google.com.ua
31. Мицик В. В. Міжнародно-правове регулювання співробітництва держав у сфері спорту : навч. посіб. Київ : Логос, 2015. 204 с. Google Scholar – Мицик 2015
32. Гецько Т. В. Суб'єкти спортивного права: цивільно-правовий аспект : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2014. 20 с. Google Scholar – Гецько 2014

References

1. Arbour-Nicitopoulos, K. P., Grassilaiko, J. W., & Leo, J. (2021). Inclusive physical activity and the role of adapted fitness programs in higher education: A systematic review. *International Journal of Inclusive Education*, 25(11), 1245–1262. <https://doi.org/10.1080/13603116.2021.1882054>
2. Smith, L., & Richardson, J. (2023). Adaptive stretching and core stability training for students with physical disabilities: A pedagogical perspective. *European Journal of Special Needs Education*, 38(2), 156–171. <https://doi.org/10.1080/08856257.2023.2174620>
3. Tanaka, H., & Lee, S. (2024). Mindfulness-based respiratory practices in inclusive physical education: From physiological adaptation to social integration. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 95(1), 34–42. <https://doi.org/10.1080/07303084.2023.2281905>
4. Savina, O., & Kozlenko, A. (2021). Osoblyvosti sportyvnykh proektiv ta spetsyfika upravlinnia nymy [Features of sports projects and the specifics of their management].

- Upravlinnia rozvytkom skladnykh system*, (47), 41–56. . DOI: 10.32347/2412-9933.2021.47.41-56
5. Verkhovna Rada of Ukraine. (2026). *Proiekt Zakonu «Pro sport»* [Draft Law «On Sport»] (Registration No. 15169 dated April 13, 2026). itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69785
 6. Verkhovna Rada of Ukraine. (2023). *Proiekt Zakonu pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro fizychnu kulturu i sport» shchodo adaptivnoho sportu* [Draft Law on Amendments to the Law of Ukraine "On Physical Culture and Sports" Regarding Adaptive Sports] (Registration No. 9485 dated July 12, 2023). itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/42301
 7. Maliar, N. S., & Maliar, E. I. (2026). Vykorystannia zasobiv ozdorovchoi himnastyky u fizychnomu vykhovanni studentiv z inkliuziieiu [The use of health-improving gymnastics in the physical education of students with inclusion]. *Akademichni vizii*, 2(52). <https://academy-vision.org/index.php/av/issue/view/48>
 8. Maliar, N. S., & Maliar, E. I. (2024). *Orhanizatsiia ozdorovcho-rekreatsiinoi roboty zi studentamy ZVO: metodychni rekomendatsii* [Organization of health and recreational work with students of higher education institutions: Guidelines]. ZUNU. <http://dspace.wunu.edu.ua>
 9. Maliar, E. I., Maliar, N. S., Bezpalova, N. M., Vertsimaha, A. V., Chornenkyi, A. I., Yakoviv, V. I., & Saprun, S. T. (2025). Ekonomichni, pravovi ta etychni aspekty v protses rozrobky sportyvnykh proiektiv [Economic, legal and ethical aspects in the process of sports projects development]. *Naukovyi chasopys Ukrainського derzhavnogo universytetu imeni Mykhaila Drahomanova. Seriiia 15. Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport)*, 2(187), 123–127. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.02\(187\).22](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.02(187).22)
 10. Hakman, A. V. (2021). *Teoretyko-metodychni zasady ozdorovcho-rekreatsiinoi rukhovoii aktyvnosti osib pokhyloho viku* [Theoretical and methodological principles of health and recreational physical activity of the elderly] (Doctoral dissertation, National University of Ukraine on Physical Education and Sport, Kyiv, Ukraine). PDF на uni-sport.edu.ua
 11. Prykhodko, V. V. (2021). Inkliuzyvna osvita u fizychnomu vykhovanni studentiv [Inclusive education in physical education of students]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova*, 5(136), 88–92. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.5\(136\).19](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.5(136).19)
 12. Maliar, N. S., & Maliar, E. I. (2026). Osoblyvosti zastosuvannia ozdorovcho-rekreatsiinykh zaniat u protsesi adaptivnoho fizychnoho vykhovannia studentiv [Features of the health and recreational classes application in the process of adaptive physical education of students]. *Akademichni vizii*, (54). DOI: <https://doi.org/10.66556/2786-586X.54.maliar-n>
 13. Hakman, A. V. (2021). *Teoriia ta metodyka fizychnoi rekreatsii: navch. posibnyk* [Theory and methods of physical recreation: Textbook]. Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University. PDF на archer.chnu.edu.ua
 14. Dutchak, M. V. (2022). *Fizychna rekreatsiia: teoriia i metodyka* [Physical recreation: Theory and methods]. Volynski Oberehy. [eNUUPESD Repository](http://eNUUPESDRepository)
 15. Maliar, E. I., & Maliar, N. S. (2024). *Teoretyko-metodychni zasady sportyvnoi pidhotovky: metodychni rekomendatsii* [Theoretical and methodological principles of sports training: Guidelines]. ZUNU. dspace.wunu.edu.ua
 16. Maliar, N. S., & Maliar, E. I. (2024). *Zmahaina diialnist u systemi pidhotovky sportsmeniv: metodychni rekomendatsii* [Competitive activity in the system of training athletes: Guidelines]. ZUNU. dspace.wunu.edu.ua
 17. Maliar, E., & Maliar, N. (2025). Osoblyvosti rozrobky statutu sportyvnoho proiektu [Features of developing the charter of a sports project]. *Naukovyi chasopys Ukrainського*

- derzhavnoho universytetu imeni Mykhaila Drahomanova. Seriia 15. Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport)*, 7(194), 148–151. <https://spppc.com.ua/index.php/journal/article/view/2742/2712>
18. Maliar, N. S., & Maliar, E. I. (2022). *Fizychna rekreatsiia: metodychni rekomendatsii* [Physical recreation: Guidelines]. ZUNU. <http://dspace.wunu.edu.ua>
 19. Kurylo, V. I. (2012). *Administratyvno-pravove rehuliuвання upravlinnia haluzziu fizychnoi kultury i sportu v Ukraini: monohrafiia* [Administrative and legal regulation of management of physical culture and sports sector in Ukraine: Monograph]. Mahistr-XXI storichchia. Google Scholar – Kurylo 2012
 20. Kostiuhenko, O. A. (2013). *Pravove rehuliuвання vidnosyn u sferi profesiinoho sportu: monohrafiia* [Legal regulation of relations in the field of professional sports: Monograph]. Vaite. Google Scholar – Kostiuhenko 2013
 21. Vasyliiev, S. V. (2016). *Sportyvne pravo: teoretychni ta praktychni aspekty: monohrafiia* [Sports law: Theoretical and practical aspects: Monograph]. Yurinkom Inter. Google Scholar – Sportyvne pravo 2016
 22. Chernobai, V. O. (2017). *Dohovirne rehuliuвання u profesiinomu sporti: monohrafiia* [Contractual regulation in professional sports: Monograph]. Svit. Google Scholar – Chernobai 2017
 23. Boichuk, R. I. (2018). *Sportyvne pravo Ukrainy: navch. posib.* [Sports law of Ukraine: Textbook]. Talia. Google Scholar – Boichuk 2018
 24. Maryniv, V. I. (2019). *Osoblyvosti trudovykh pravovidnosyn u sferi sportu: navch. posib.* [Features of labor relations in the field of sports: Textbook]. Pravo. Google Scholar – Maryniv 2019
 25. Hryban, G. P. (2020). *Pravovi osnovy fizychnoi kultury i sportu: navch. posib.* [Legal foundations of physical culture and sports: Textbook]. Ruta. Google Scholar – Hryban 2020
 26. Shamrai, V. O. (2021). *Yurydychna vidpovidalnist u sferi sportu: teoriia ta praktyka: monohrafiia* [Legal liability in the field of sports: Theory and practice: Monograph]. Helvetica. Google Scholar – Shamrai 2021
 27. Platonov, V. M. (2015). *Rekreatsiia u fizychnii kulturi ta sporti: monohrafiia* [Recreation in physical culture and sports: Monograph]. Olimpiiska Literatura. irbis-nbuv.gov.ua
 28. Prykhodko, V. V. (2019). *Systemni osnovy upravlinnia proiektamy u sferi fizychnoi kultury i sportu: navch. posibn.* [System principles of project management in the field of physical culture and sports: Textbook]. Prydniprovska derzhavna akademiia fizychnoi kultury i sportu. infiz.dp.ua
 29. Maliar, N. S., & Maliar, E. I. (2026). Hihienichni aspekty orhanizatsii ozdorovcho-rekreatsiinoi diialnosti: suchasni aspekty ta vektory rozvytku [Hygienic aspects of the organization of health and recreational activities: Modern aspects and vectors of development]. *Akademichni vizii*, 1(51). <https://academy-vision.org/index.php/av/issue/view/45>
 30. Petrenko, V. O., Kulyk, V. O., & Shcherbyna, M. V. (2022). Pravove zabezpechennia upravlinnia proiektamy rehionalnoho rozvytku [Legal framework for regional development project management]. In *Proiektnyi ta lohistychnyi menedzhment: novi znannia na bazi dvokh metodolohii: zbornik naukovykh prats za materialamy II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (Vol. 6, pp. 77–80). Odesa. scholar.google.com.ua
 31. Mytsyk, V. V. (2015). *Mizhnarodno-pravove rehuliuвання spivrobotnytstva derzhav u sferi sportu: navch. posib.* [International legal regulation of state cooperation in the field of sports: Textbook]. Logos. Google Scholar – Mytsyk 2015

32. Hetsko, T. V. (2014). *Subiekty sportyvnoho prava: tsyvilno-pravovyi aspekt* [Subjects of sports law: Civil law aspect] (Abstract of Doctoral dissertation, Odesa Law Academy, Odesa, Ukraine). Google Scholar – Hetsko 2014